

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Гуцаленко Л.В., к.е.н., доцент

Вінницький державний аграрний університет

Коцупатрий М.М., к.е.н, доцент

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана»

В статті приведено погляди провідних науковців щодо визначення економічної сутності державного фінансового контролю та обґрунтовано особливості її формування в Україні.

Вступ. На сучасному етапі розвитку країни особливу актуальність набувають питання вдосконалення управління, однією із важливих функцій, якого є контроль. Держава не може нормально функціонувати і розвиватися без чітко організованої системи контролю за виробництвом, розподілом і перерозподілом суспільного продукту та іншими сферами суспільного життя. Контроль є невід'ємним елементом надбудови суспільства, який зазнає серйозних змін у процесі розвитку його політичної системи, органів державного і господарського управління, законодавчої і виконавчої влади.

Становлення, економічну сутність, роль і значення контролю досліджувались у працях вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Базаса М.Ф., Білухи М.Т., Бутинця Ф.Ф., Герасимчука П.К., Дрозд І.К., Калюги Є.В., Усача Б.Ф., Шатковської Л.С., Шевчука В.О. та інших. Водночас залишається недостатньо розкритим поняття економічної сутності державного фінансового контролю.

Постановка проблеми. Метою нашого дослідження є вивчення різних підходів щодо визначення економічної сутності та трактування державного фінансового контролю та формування власної думки даного поняття.

Результати дослідження. Поняття контролю формувалось на протязі всього розвитку суспільства. Слово контроль походить від французького «controle», що означає «зіставлення». Американський професор Дж. Ріггс зазначав, що зі словом контроль асоціюється почуття невизначеності і занепокоєння. Деякі автори визначають латинське походження контролю. Сьогодні існує багато тлумачень сутності терміну «контроль». У таблиці 1 наведено різні визначення щодо сутності даного терміна.

Різноманітність наведених визначень пояснюється відсутністю єдиного нормативного документа, який давав би чітке визначення даного поняття. Як бачимо, в окремих позиціях вони мають суттєві суперечності.

На нашу думку контроль у широкому розумінні – це процес, який має забезпечити відповідність функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети.

Тлумачення терміну «контроль»

№ за п.	Джерело	Визначення поняття «внутрішній аудит»
1	Аудит і ревізія підприємницької діяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7050106 «Облік і аудит»/ Ф.Ф.Бутинець та ін., За ред. Ф.Ф. Бутинця – Житормир: ПП «Рута», 2001.- 416 с.9	Контроль – це систематичне спостереження і перевірка процесу функціонування відповідного об'єкту з метою встановлення його відхилень від заданих параметрів. Зміст контролю полягає в тому, що суб'єкт управління здійснює перевірку з урахуванням того, як об'єкт управління виконує його вказівки.
2	Білуха М.Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту: Підручник .- .: ПП «Влад і Влада», 1996 – 320 с.	Контроль – це система спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням, встановлення результатів управлінського впливу на керований об'єкт виявленням відхилень, допущених у ході виконання цих рішень.
3	Дрозд І.К., Шевчук В.О. Державний фінансовий контроль. Навчальний посібник.- К.: ТОВ «Імекс - ЛТД», 2007 .- 304 с.	Контроль, як тип відносин, є ставленням суб'єкта до власної діяльності або до діяльності інших суб'єктів з точки зору дотримання певних норм. Контроль, як вид діяльності, - це дії, зміст яких полягає у порівнянні кількох величин, що характеризують норми та ступінь їх досягнення.
4	Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С.В.Мочерного.- Львів: Світ, 2006, С. 346	Контроль – 1) елемент управління економічними об'єктами і процесами, який полягає у нагляді за ними з метою перевірки їх відповідності стану, передбаченому законами, юридичними нормативними актами, а також програмами, планами, договорами, проектами, угодами; 2) контроль за об'єктом, реальна влада, зосередження прав управління в одних руках.
5	Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: Монографія.- К.: Ельга, Ніка – Центр, 2002.- 360 с..	Фінансовий контроль являє собою діяльність державних і громадських органів, спрямовану на перевірку обґрунтованості процесів формування і раціонального використання коштів з метою встановлення вірогідності, законності й доцільності операцій. Фінансовий контроль в основному реалізують державні органи, і він є невід'ємною частиною державного устрою, однією з найважливіших функцій управління.
6	Усач Б.Ф. Контроль и ревизия .-К.: Инюре, 1998 .- 352 с.. 8	Контроль – це перевірка тих чи інших господарських рішень встановити їх законність та економічну доцільність.
7	Шевчук В.А. Контроль хозяйственных систем в обществе с переходной экономикой: Монография.- К.: Изд-во КГТУУ.- 1998 .- 371 с.	Контроль – це інструмент дослідження економічної реальності, яка пізнається в порівнянні. Контроль як тип відносин є відношенням суб'єкта до власної діяльності або діяльності інших суб'єктів з точки зору дотримання конкретних норм.

Суть контролю полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, який передбачає систематичний нагляд, спостереження за їхньою діяльністю для виявлення відхилень від установлених норм, правил, вимог чи завдань у процесі їхнього виконання.

Сьогодні у вітчизняній науковій літературі та у виданнях ближнього зарубіжжя відсутні дані про комплексні дослідження проблем функціонування державного фінансового контролю. Найвні ж розробки стосуються або соціалістичного періоду розвитку країни, або лише окремих аспектів такого контролю.

Так, у працях М.Т. Білухи і Є.В. Калюги, які видані уже в час незалежності України, розкривається переважно суть фінансово-господарського контролю [4], [8], В.О.Шевчука – контролю господарських систем в суспільстві з перехідною економікою [13], Л.А. Савченко, М.В. Романіва – державного фінансового контролю загалом та фінансового контролю за господарською діяльністю підприємницьких структур [11], [10]. Приведемо деякі із них.

За О.Д. Василюком, фінансовий контроль – елемент системи управління фінансами, особлива сфера вартісного контролю за фінансовою діяльністю всіх економічних суб'єктів (держави, регіонів, підприємств та організацій), дотримання фінансово-господарського законодавства, доцільності витрат, економічної ефективності фінансово-господарських операцій [5, с. 401].

Л.А.Савченко доводить, що фінансовий контроль – це діяльність державних органів і недержавних організацій, наділених відповідними повноваженнями, що спрямована на забезпечення законності, фінансової дисципліни, раціональності в ході мобілізації, розподілу і використання фінансових ресурсів держави [11, с. 26].

На нашу думку фінансовий контроль – комплексна і цілеспрямована фінансово-правова діяльність органів фінансового контролю або їхніх підрозділів чи представників, а також осіб, уповноважених здійснювати контроль, що базується на положеннях актів чинного законодавства. Він полягає в установленні фактичного стану справ на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності та спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності в процесі формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів для ефективного соціально-економічного розвитку всіх суб'єктів фінансових правовідносин.

Фінансовий контроль передбачає перевірку господарських і фінансових операцій щодо їхньої достовірності, законності, доцільності й ефективності.

І. К. Дрозд і В.О. Шевчук відзначають, що запровадження контролю є невід'ємною складовою управління громадськими фінансовими ресурсами, яка забезпечує відповідальний та підзвітний характер цього управління. Контроль державних фінансів не є самоціллю, а виступає обов'язковим елементом регуляторної системи, мета якої полягає у своєчасному виявленні відхилень від прийнятих стандартів, порушень принципів законності, ефективності, доцільності і економічності управління фінансовими ресурсами, що дозволяло б у кожному конкретному випадку внести відповідні корективи, посилити відповідальність уповноважених осіб, отримати відшкодування збитків та

перешкодити або, принаймні, ускладнити повторення виявлених порушень у майбутньому, як зазначено в Ліманській декларації керівних принципів аудиту державних фінансів. [7, с.23].

Група авторів П.К.Германчук, І.Б. Стефанюк, Н.І.Рубан, В.Т. Александров, О.І.Назарчук вважають, що державний фінансовий контроль – це особлива управлінська функція держави, реалізація якої передбачає встановлення правових норм, які визначають порядок використання суб'єктами господарювання фінансових ресурсів, проведення моніторингу чи інших контрольних дій за дотриманням цих норм, виявлення правопорушень у частині використання фінансових ресурсів, їх усунення, блокування незаконних фінансових операцій і здійснення заходів щодо компенсації збитків, завданих державі. Суб'єктам господарювання та громадянам. [6, с.22].

В Україні існує потреба у прийнятті Закону «Про державний фінансовий контроль», яка викликана необхідністю законодавчого визначення суті і змісту державного фінансового контролю, як виду діяльності, та визначення цілісної системи його здійснення. Адже належна організація та функціонування системи фінансового контролю – одне з головних напрямів і невід'ємний елемент державної фінансової політики, що полягає в забезпеченні її економічної безпеки, збереженні та приросту національного багатства.

Що стосується державного фінансового контролю, то його визначення має місце у проекті Закону України «Про державний фінансовий контроль», де статтю 1 визначено «державний фінансовий контроль – комплекс цілеспрямованих заходів органів, їх підрозділів чи службових осіб, які здійснюють державний фінансовий контроль у межах повноважень, встановлених законодавством України, з метою упередження, виявлення та припинення фінансових правопорушень на підконтрольному об'єкті щодо його фінансово-господарської діяльності, а також забезпечення законності, фінансової дисципліни та ефективності формування і витрачання коштів, у тому числі бюджетних, та інших активів у процесі володіння, розпорядження, використання і відчуження державного майна, відшкодування збитків та встановлення міри відповідальності у разі порушення фінансового, у тому числі бюджетного, законодавства».

Згідно з Лімською декларацією керівних принципів контролю, в якій узагальнено досвід організації і діяльності державних органів фінансового контролю різних країн в сучасних умовах з урахуванням різноманітності систем управління, специфіки господарювання і практики контрольної роботи, контроль – не самоціль, а невід'ємна частина системи регулювання, метою якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності, ефективності й економії використання матеріальних ресурсів на найбільш ранній стадії для того, щоб мати можливість вжити корегуючих заходів, а в окремих випадках – притягнути до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну державі шкоду або здійснити заходи для запобігання чи скорочення порушень у майбутньому [11, с. 27].

Висновки. Ми дотримуємось думки, що державний фінансовий контроль – різновид фінансового контролю, що здійснюється відповідними органами

державного фінансового контролю. Він полягає в установленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності під час формування, розподілу, володіння, використання та відчуження активів, що залишаються в суб'єкта фінансових правовідносин у зв'язку з наданими пільгами за платежами до бюджетів, державних позабюджетних фондів та кредитів, отриманих під гарантії Кабінету Міністрів України.

Виходячи з вище викладеного метою державного фінансового контролю є виявлення відхилень від прийнятих норм та стандартів, порушень принципів законності, ефективності і економії витрачання матеріальних ресурсів на найбільш ранній стадії для того, щоб мати можливість вжити коригувальних заходів, а в окремих випадках - притягти винних до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну шкоду або здійснити заходи щодо запобігання або скорочення подібних порушень у майбутньому.

Відповідно основним завданням державного фінансового контролю, що впливають з його головної мети і забезпечують її досягнення, є: стеження за дотриманням фінансової безпеки у внутрішній та зовнішньоекономічній сферах національного господарства; встановлення забезпеченості фінансової самодостатності національного господарства на мікро- та макроекономічному рівнях; стеження за збалансованістю консолідованого, державного та місцевих бюджетів; встановлення дотримання господарюючими суб'єктами правил формування і використання фінансових ресурсів; стеження за дотриманням сталого фінансового розвитку секторів і галузей економіки; перевірка захищеності фінансово-економічних інтересів громадян України [13, с. 60].

Література:

1. Проект Закону України «Про державний фінансовий контроль»
2. Аудит і ревізія підприємницької діяльності. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7050106 «Облік і аудит»/ Ф.Ф.Бутинець та ін., За ред. Ф.Ф. Бутинця – Житормир: ПП «Рута», 2001.- 416 с.9
3. Базась М.Ф. Методика та організація фінансового контролю: Підруч. Для вищ. Навч. Закл.- К.: МАУП, 2004.- 440 с.
4. Білуха М.Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту. – К.: Вища школа, 1994. – 364 с.
5. Василик О.Д. Теорія фінансів. – К.; НІОС, 2000. – 416 с.
6. Германчук, І.Б. Стефанюк, Н.І.Рубан, В.Т.Александров, О.І.Назарчук. Державний фінансовий контроль: ревізія та аудит,- Київ: НВП «АВТ», 2004.- 424 с.
7. Дрозд І.К., Шевчук В.О. Державний фінансовий контроль. Навчальний посібник.- К.: ТОВ «Імекс - ЛТД», 2007 .- 304 с.
8. Калюга Є.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління: Монографія. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 360 с.
9. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред.. С.В.Мочерного.- Львів: Світ, 2006, С. 346
10. Романів М.В. Становлення та розвиток державного фінансового контролю в Україні: Дис. канд. екон. наук: 28.02.2000.– К., 2000. – 189 с.
11. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: Монографія. – Ірпінь, Академія державної податкової служби України, 2001. – 407 с.

12. Усач Б.Ф. Контроль и ревизия .-К.: Инюре, 1998 .- 352 с.. 8

13. Шевчук В.О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології). К.: Київський державний торговельно-економічний університет, 1998. – 370 с.

УДК 657.47

ФОРМУВАННЯ В ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ЗА МІСЦЯМИ ЇХ ВИНИКНЕННЯ І ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Домбровська Н., к.е.н., ст. викладач
Чортківський інститут підприємництва ТНЕУ

Розглянуто основні аспекти системи обліку за місцями виникнення витрат і центрами відповідальності на підприємствах із заготівлі та переробки зерна, яка дає змогу сформувати ефективний механізм управління затратами підприємства.

Постановка проблеми. Створення господарського механізму, адекватного ринковій економіці, потребує розробки та здійснення кардинальних заходів, спрямованих на реформування успадкованої системи управління виробництвом, яка була зорієнтована в основному на досягнення кількісних показників будь-якою ціною. Через часткове, а подекуди повне ігнорування чинників, що зумовлюють формування прибутку (матеріало- і енергомісткість, раціональне використання сировини та інших ресурсів тощо) вже на стадії виникнення витрат, ця система виявилась нездатною забезпечити не тільки високу економічну ефективність виробництва, конкурентно-спроможність продукції насамперед внаслідок нижчої собівартості, а відтак ціні, а й достатні обсяги виробництва, на які, власне, вона й була зорієнтована. В умовах ринкових відносин неспроможність успадкованої системи управління стала причиною затяжної кризи в усіх галузях виробництва, в тому числі на підприємствах із переробки сільськогосподарської продукції.

У ринковому середовищі визначальним критерієм, що дає змогу розвивати виробництво, є прибутковість. Отже очевидно, що реформування системи управління має передбачати його націленість на досягнення високої прибутковості виробництва, що можливе передусім при збереженні якомога нижчої собівартості продукції. Все це зумовлює важливість впровадження такої системи управління, яка б активно впливала на формування витрат на стадії їх виникнення. Певною мірою це забезпечує система обліку витрат за місцями їх виникнення та центрами відповідальності

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вирішення поставленої на дослідження проблеми зробили відомі вчені С.Ф. Голов, В.М. Добровський, О.В. Карпенко, Л.В. Нападовська, В.С. Лень, М.С. Пушкар та інші.